

ПРО БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ГОСПОДАРСЬКОГО ОБЛІКУ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ

Канцедал Н.А., к.е.н., доцент

Пономаренко О.Г., к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

Досліджено причини виникнення та розвитку господарського обліку адекватного вимогам відповідних суспільно-економічних формацій. Обґрунтовано базові принципи логічної побудови навчального матеріалу щодо змісту господарського обліку та його класифікаційних складових.

Investigational reasons of origin and development of economic account adequate the requirements of the proper social-economic structures. Grounded base principles of logical construction of educational material in relation to maintenance of economic account and him classification constituents.

Постановка проблеми. Ще на початку XVII ст. відомий іспанський вчений Бартоломео де Солозано сказав: «Без бухгалтерського обліку світ став би некерованим і люди не змогли б розуміти один одного». У цьому контексті не випадково деякі дослідники вважають, що саме потреба у господарському обліку дала поштовх розвитку писемності та математики. Тому для розуміння сутності господарського обліку необхідно сформулювати єдиний методологічний підхід до його пізнання як важливої складової об'єктивно реальної дійсності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідження теорії бухгалтерського обліку та його управлінського напрямку зробили значний внесок вітчизняні та зарубіжні учені і практики. Серед вітчизняних авторів слід відзначити: М.Т. Білуху, О.С. Бородкіна, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, Г.Г. Кірейцева, М.В. Кужельного, А.М. Кузьмінського, В.Г. Линника, П.П. Німчинова, М.С. Пушкаря, М.Г. Чумаченка, В.Г. Швеця, а також зарубіжних вчених і практиків: Х. Андерсона, Д. Друрі, Д. Колдуела, М.Р. Метью Б. Нідлза, В.Ф. Палія, Я.В. Соколова, Е.С. Хендріксена, Ч.Т. Хорнгрена та інших.

Праці вітчизняних вчених у більшості присвячені вивченню та опрацюванню методології й організації бухгалтерського обліку в аспекті поточного управління [1, с. 46]. Втім, актуальні питання формування інформаційного підґрунтя для стратегічного управління підприємством потребують системного і поглибленого наукового дослідження господарського обліку.

Постановка завдання. Відповідно до обраного напрямку метою статті є дослідження причин виникнення та розвитку господарського обліку адекватного вимогам відповідних суспільно-економічних формацій для обґрунтування базових принципів логічної побудови навчального матеріалу для студентів вищих навчальних закладів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво».

Виклад основного матеріалу дослідження. Згаданими фундаторами бухгалтерської науки досліджено етапи еволюції обліку як невід'ємного

інструмента управління підприємством з моменту виникнення до сьогодні з виокремленням основних напрямів подальшого розвитку облікової науки та практики. Провідна ідея щодо розуміння сутності обліку, його незамінності та незаперечності влучно вміщена у вислові відомого російського вченого Ярослава Соколова: «Бухгалтерский учет в его современном понимании - это продолжение вне человека его способности запоминать то, что происходит в хозяйстве» [4].

Дискусія щодо ролі, призначення і майбутнього бухгалтерського обліку в системі управління підприємством підтверджує об'єктивність його якісних трансформацій відповідно до вимог нової економічної ери – ери інформаційної економіки. Суттєвою компонентою такої трансформації мають бути якісно нові підходи до трактування видів обліку відповідно до нових умов господарювання.

У трактуванні сутності обліку з точки зору поділу його за видами і характером у традиційній вітчизняній теорії та сучасній практиці господарювання існують суттєві розбіжності.

У вітчизняній теорії обліку господарський облік, як правило, поділяється на оперативний, бухгалтерський і статистичний [5, с.14]. Проте, зважаючи на відсутність уніфікованих критеріїв класифікації видів обліку, в сучасній фаховій літературі зустрічаються авторські різночитання. Так, залежно від сфер діяльності деякі автори виокремлюють бухгалтерський, соціальний та екологічний облік [3, с.13]. Це свідчить про відсутність загальновищого підходу щодо упорядкування різних напрямів бухгалтерського обліку в єдину систему.

Господарський облік, як свідчить сама назва, це облік господарства, господарської діяльності підприємства, суспільства. Зауважимо, що господарський облік історично зумовлений та відображує інтереси суспільства.

Зміст господарського обліку, його цілі, мета і завдання, методи і форми головним чином залежать від способу суспільного виробництва та характеру виробничих відносин.

Організаційно-правові основи господарської діяльності в Україні регулюються Господарським Кодексом України. Під господарською діяльністю у цьому Кодексі розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва - підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність).

Сферу господарських відносин становлять господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини. Для здійснення господарської діяльності кожне підприємство має в своєму розпорядженні необхідні господарські засоби - будівлі, машини, продуктивну та ро-

бочу худобу, корми, насіння, матеріали, мінеральні добрива, грошові кошти та джерела утворення господарських засобів. Поряд з господарськими засобами необхідною умовою господарської діяльності є праця. Господарська діяльність складається також з господарських процесів, які поділяються на окремі господарські операції.

Відомості про господарську діяльність економічних суб'єктів з метою подальшого управління, планування і контролю можуть бути одержані лише завдяки обліку. Якщо процес обліку відбувається (здійснюється) над господарськими об'єктами, то такий облік називається господарським.

Таким чином, господарський облік - це кількісне відображення і якісна характеристика господарської діяльності з метою контролю та управління нею.

Єдина система господарського обліку окремого суб'єкта, галузі та держави загалом забезпечується трьома нерозривно пов'язаними видами обліку: оперативно-технічним (оперативним), статистичним і бухгалтерським. Кожен з них має свої завдання, об'єкти обліку, способи одержання та обробки інформації. Проте у своїй єдності і взаємодії окремі види господарського обліку доповнюють і розвивають один одного.

Оперативний облік здійснюється безпосередньо на місці (цех, склад, виробничий підрозділ тощо) і забезпечує негайне спостереження та реєстрацію виконаних виробничих або комерційних операцій.

Мета оперативного обліку – швидке одержання інформації про хід виробництва, реалізацію продукції (робіт чи послуг).

Відмітною особливістю оперативного обліку є швидкість (терміновість) – оперативність отримання інформації, оскільки управляти виконанням господарських операцій, активно впливати на них можна тільки володіючи своєчасною інформацією.

В оперативному обліку користуються не тільки документально обґрунтованими відомостями, у ряді випадків інформація надходить за допомогою засобів зв'язку, на основі спостережень, опитування та інших методів. Від оперативного обліку не вимагається абсолютної достовірності, оскільки його дані не дають вичерпної характеристики окремих явищ, дій чи подій господарської діяльності.

Статистичний облік застосовують для одержання інформації про масові суспільно-економічні явища і процеси, що мають загальнодержавний характер.

Об'єктом статистичного обліку можуть бути окреме підприємство, галузь, економіка в цілому. Предметом статистичного обліку є не тільки процеси матеріального виробництва, а й інші соціально-економічні явища (чисельність і склад населення, рівень добробуту, охорони здоров'я тощо).

Бухгалтерський облік є основним видом господарського обліку і ведеться на всіх підприємствах, в організаціях і установах.

Бухгалтерський облік відображує господарські операції систематично і послідовно, в міру їх здійснення, що забезпечує суцільне і безперервне спостереження за господарською діяльністю окремих суб'єктів. Саме цим бухга-

лтерський облік і відрізняється від оперативного і статистичного, які використовують метод часткового (вибіркового) спостереження.

Обов'язковою умовою відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку є їхнє документальне оформлення, завдяки чому показники обліку набувають особливого доказового, юридичного значення. Економічний бік бухгалтерського обліку дає змогу оцінити ефективність господарської діяльності, а юридичний – законність і доцільність рішень, що приймаються керівництвом.

Окремі вчені поділяють бухгалтерський облік суто на управлінський і фінансовий (керуючись чинним законодавством, зокрема положеннями Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»). Інші – на управлінський, фінансовий і податковий (посилаючись при цьому на вимоги податкового законодавства).

Більшість зарубіжних авторів визнають ще й екологічний та креативний облік. При цьому екологічний облік відносять до напрямків управлінського обліку, приєднуючи до нього такі напрямки, як виробничий і стратегічний.

Наразі в умовах невизначеності законодавчих норм з окремих питань вітчизняного бухгалтерського обліку професійне судження бухгалтера призводить до появи нового рівня регулювання бухгалтерського обліку – шляхом затвердження і реалізації власної облікової політики окремими господарськими одиницями. Це в повній мірі відповідає проявам креативного (творчого, вільного) обліку. Однак ще за часів СРСР було прийнято розрізняти «соціалістичний» і «капіталістичний» облік. «Бухгалтерський учет, подчиненный интересам капиталистов, направлен на то, чтобы скрыть истинный источник и размер прибыли» - теза радянської епохи, що у певній мірі формує відношення до креативного обліку і в наш час.

Відповідно, з точки зору державних органів з питань регулювання економічної діяльності суб'єктів, креативний облік в Україні сприймається негативно, проте набув широкого розвитку і є загально визнаним у розвинених країнах.

Висновки. Будь-яка діяльність, пов'язана з виробництвом, обміном та споживанням матеріальних та нематеріальних цінностей, наданням та використанням послуг, називається господарською діяльністю. Вона потребує управління і контролю, що забезпечується за допомогою обліку. Отже, людина не може не вести облік, бо воно не може відмовитися від господарської діяльності. Виходячи з цього, побудову навчального матеріалу дисципліни «Бухгалтерський облік» для студентів вищих навчальних закладів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» необхідно починати з вивчення системи господарського обліку, що включає три основні компоненти: оперативно-технічний (оперативний) облік, статистичний облік і бухгалтерський облік. Основним видом господарського обліку слід визнавати бухгалтерський облік, ведення якого є обов'язковим в усіх підприємствах, організаціях і установах.

Жорстка державна регламентація бухгалтерського обліку дає підстави класифікувати його на три нерозривно пов'язані види: фінансовий, внутрішньогосподарський (управлінський) і податковий. Всі інші види обліку (со-

ціальний, екологічний, креативний) є предметом наукових дискусій, а перспективи подальших розвідок у цьому напрямі доцільно розглядати зі студентами при вивченні курсу «Методологія наукових досліджень в обліку».

Література.

1. Кірейцев Г.Г. Економічна теорія та її вплив на розвиток національних систем бухгалтерського обліку / Г.Г. Кірейцев / Развитие бухгалтерского учёта и контроля в контексте европейской интеграции: Монография. Житомир-Краматорск: ЧП «Рута», 2005. – С. 44-63.

2. Лень В.С. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика. навч. посібник / В.С. Лень, В.В. Гливенко. – К.: Вища школа, 2006, – 556 с.

3. Соколов Я.В. Инвентаризация – первый прием бухгалтерского учёта / Я.В. Соколов [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.buh.ru/documents>.

4. Сук Л.К. Бухгалтерський облік : [Навч. Посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп.] / Л.К.Сук, П.Л.Сук . – К: Знання, 2008. – 507 с.

УДК 657

ПРО УМОВИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Карпенко Н.Г., доцент

Ліпський Р.В., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

У статті досліджено необхідність надання та завдання державної фінансової підтримки агропромислового виробництва.

In the article the need for and objectives of public financial support for agricultural production.

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс переживає не найкращі часи: втрата техніки, тварин, важкі погодні умови, відсутність постійних ринкових зв'язків, низька конкурентоспроможність, специфічна соціальна інфраструктура села. На сьогоднішній день збитковим залишається понад третини сільськогосподарських підприємств України, незважаючи на значну підтримку агропромислового виробництва державою. Очевидно, що є проблема з раціональним розподілом та використанням державної фінансової підтримки, а також із формою надання її.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державна підтримка сільського господарства існує в усіх країнах, незалежно від їх соціально-економічного розвитку, загального стану економіки взагалі, в т.ч. аграрного сектора, включаючи США, Канаду, Австралію. Участь держави у розвитку агропромислового виробництва зумовлена необхідністю підтримки суб'єктів аграрного ринку у різних її проявах: фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників та переробних підприємств, виплата ПДВ-дотацій, спеціальний режим оподаткування.